

PRIMERA GUERRA MUNDIAL

PERSONATGES

buxaweb

Polítics del bàndol dels Imperis Centrals.**Guillem II de Prússia (1859-1941)**

Emperador alemany i rei de Prússia (1888-1918), fill i successor de Frederic III. Féu dimitir Bismarck, especialment a causa de les desavinences respecte al tractament necessari del moviment obrer (1890). Intentà d'atreure's el proletariat amb una política paternalista i de distanciar-lo així del partit socialista. A l'exterior menà una política expansionista i colonial basada en el desenvolupament econòmic i en la indústria bèl·lica. En conseqüència, es produí el domini alemany dels territoris de Kian-Chow (1897), les illes Carolines i les Mariannes (1889), comprades a Espanya, la part occidental de Samoa (1889) i el reconeixement, per part de França i la Gran Bretanya, del Togo i el Camerun com a àrees d'influència alemanya. Proclamà la sobirania d'Alemanya sobre els territoris de l'Àfrica oriental (1891) i de l'Àfrica del SW (1892) i ordenà el desembarcament a Tànger (1905) per impedir la penetració francesa en aquell territori; la crisi internacional que comportà tal fet originà la conferència d'Algesires (1906). Aquestes crisis internacionals, juntament amb les guerres balcàniques, feren difícils les relacions entre la Triple Aliança (1882) i la Triple Entesa (1907). Després de la crisi de Sarajevo (1914), Guillem II, segur de la superioritat alemanya, declarà la guerra a Rússia i a França. En acabar el conflicte bèl·lic (1918) fou obligat a abdicar i s'exilià a Holanda.

Francesc Josep I d'Àustria (1830-1916)

Emperador d'Àustria i rei d'Hongria i Bohèmia (1848-1916). Fill de l'arxiduc Francesc Carles i de Sofia de Baviera. Succeí el seu oncle Ferran I, en abdicar aquest a conseqüència dels moviments revolucionaris de Budapest, Praga i Viena. Aspirà a fondre en un gran estat multinacional tots els pobles de l'imperi i a governar en un règim autoritari, centralitzat a Viena. Promulgà la constitució del 1849, vigent fins el 1851. Amb el canceller Schwarzenberg portà a terme una ambiciosa política exterior. A Itàlia es produí, però, el primer fracàs, quan els italians, amb l'ajut de les tropes franceses, el derrotaren a Magenta i Solferino (1859), i per la pau de Zuric Àustria atorgà la Llombardia al rei de Sardenya. La qüestió dels ducats de Slesvig-Holstein i la disputa per l'hegemonia de la Confederació Germànica conduïren a la guerra austro-prussiana, en la qual Àustria fou derrotada a Sadova. Per la pau de Praga (1866) restà exclosa dels afers alemanys i per la pau de Viena (1866) perdé el Vèneto i, per tant, el seu poder a Itàlia. Aquestes derrotes facilitaren els moviments nacionalistes hongaresos; des del 1867 Hongria es constituïa en estat autònom, amb una dieta i uns ministeris propis, vinculat a Àustria només per la persona de l'emperador, coronat rei d'Hongria juntament amb la seva dona, *Elisabet de Baviera*. El dualisme de l'imperi posà en relleu la submissió de les minories nacionals eslaves i romàniques. Malgrat els intents d'establir una monarquia constitucional, Francesc Josep exercí un govern personal. Però els moviments nacionalistes, populars i democràtics constituïren una amenaça constant, agreujada per la concessió

	a Àustria de l'administració de Bòsnia i Hercegovina (congrés de Berlín, 1879), que provocà, a més, la competència russo-austríaca dels problemes dels Balcans. El 1908 Francesc Josep s'annexà definitivament Bòsnia i Hercegovina, fet que provocà els moviments nacionalistes de iugoslavs, bosnians, croats i eslovens; aquestes tensions menaren a l'assassinat (1914) del seu nebot i successor, l'arxiduc Francesc Ferran, a Sarajevo, i a l'inici de la Primera Guerra Mundial. Carles I d'Àustria (1887-1922) Emperador d'Àustria i rei d'Hongria (Carles IV) del 1916 al 1918. Darrer sobirà de la Monarquia Austrohongaresa. Carles d'Àustria era nét de l'arxiduc Lluís, germà de Francesc Josep I, i esdevingué hereu al tron a la mort de l'arxiduc Francesc Ferran a Sarajevo (1914). Tingué diversos comandaments durant la Primera Guerra Mundial. Intentà, sense èxit, de signar una pau separada amb els aliats. El novembre del 1918 renuncià a formar part del govern, i el 1919 s'exilià a Suïssa, des d'on intentà de reprendre el poder a Hongria (1921). Es retirà a Madeira, on morí.
Militars del bàndol dels Imperis Centrals.	Hindenburg, Paul von (1847-1934) Nom amb què és conegut Paul von Beneckendorff und von Hindenburg, mariscal i estadista alemany. Participà en la guerra contra Àustria (1866) i en la guerra franco-prussiana (1870-71), i serví en l'alt estat major a les ordres de Von Moltke. Ascendit a general, durant la Primera Guerra Mundial (1914-18) derrotà els russos a Tannenberg (1914) i als llacs Masurians (1915), victòries que li proporcionaren un gran prestigi. El 1916 substituï el general V.Falkenhayn com a comandant en cap de les forces alemanyes, quan els exèrcits imperials estaven aturats en tots els fronts. Hindenburg no aconseguí d'invertir la situació, però evità una desbandada i el seu prestigi restà intacte després de l'armistici. Es retirà a la vida privada (1919), però en morir el president Ebert, per un acord dels partits de dreta i els grans industrials, fou elegit president de la República de Weimar (1925). S'hagué d'enfrontar amb les conseqüències de la guerra i amb la crisi de l'any 1929, i davant el progrés del nacionalsocialisme nomenà Hitler canceller (1933). Escriví les seves memòries: <i>Aus meinem Leben</i> (1920). Ludendorff, Erich (1865-1937) General alemany. Cap de l'estat major de Hindenburg, contribuï a derrotar els russos a la Prússia Oriental (1914). Des del 1915 compartí amb ell la direcció dels exèrcits alemanys; de fet, en fou el cap pensant, i la seva influència envaï el camp civil. Hàbilment, malgrat haver sol·licitat l'armistici (29 de setembre de 1918), sabé defugir-ne la responsabilitat i traspasar-la al govern. Nacionalista i racista exaltat, definidor de la guerra total, féu costat a Hitler (<i>putsch</i> del 1923). Escriví sobre qüestions militars i polítiques.
Polítics del bàndol dels Aliats.	Wilson, Thomas Woodrow (1856-1924) Polític nord-americà. Rector de la universitat de Princetown i governador de New Jersey (1910), formà part de l'ala liberal del partit demòcrata. Fou elegit president dels Estats Units (1912), i reelegit l'any 1916. Impulsà una política econòmica renovadora: creà l'impost personal sobre la renda i féu aprovar la Clayton Anti-Trust Act (1914). Mantingué una política intervencionista al continent americà. Durant la Primera Guerra Mundial intentà de mantenir el principi de no-intervenció, però finalment hagué de declarar la guerra a Alemanya (abril del 1917). Elaborà els seus 14 punts.

que constituïen un programa de reconciliació per a una pau justa, on defensava, entre altres coses, el respecte a les minories i l'abolició dels tractats secrets, però el senat nord-americà no ratificà els acords i imposà una política d'aïllament. Rebé el premi Nobel de la pau (1919), i, greument malalt, al terme del seu mandat es retirà de la vida pública.

Lloyd George, David (1863-1945)

Polític gal·lès. El 1890 fou elegit diputat per Caernarvon, districte que representà 55 anys seguits al parlament. Oposat a la guerra dels bòers, formà part, com a representant dels liberals radicals, del gabinet Campbell-Bannerman (1905), on fou president del Board of Trade. Cancellier de l'*exchequer* (1908), impulsà importants reformes socials (lleis sobre les pensions de vellesa, 1908, i llei sobre seguretat social, 1911), finançades amb un impost especial sobre les grans fortunes i sobre la propietat de la terra, el qual el parlament aprovà, malgrat l'oposició de la cambra dels lords. Primer ministre el 1916, afavorí la unificació militar aliada, però a la Conferència de París (1919) s'oposà a les pretensions de Clemenceau sobre la Renània i l'Alta Silèsia. El reconeixement de la República d'Irlanda (1921) i la seva política antiturca durant el conflicte greco-turc motivaren l'esfondrament del seu ministeri. Fou nomenat comte el 1944. Contribuí activament a la renaixença de la cultura gaèlica. És autor, entre altres obres, de *War Memoirs* (en sis volums, 1933-36; en dos volums, 1943) i *Memoirs of the Peace Conference* (1939).

Clemenceau, Georges (1841-1929)

Polític francès. Durant la Comuna intentà en va de fer de mediador entre el govern i els revolucionaris. Diputat per París (1876-93), milità entre els republicans radicals i atacà la política dels moderats. Orador incisiu, féu perdre la majoria al govern Ferry (1885) en denunciar-ne la política colonial. Les relacions amb persones implicades en l'escàndol del canal de Panamà li feren perdre l'escó de diputat (1893). Més tard, el cas Dreyfus li féu guanyar popularitat, novament, en publicar al diari «L'Aurore», que ell dirigia, l'article de Zola *J'accuse*. Quan la victòria del dreyfusisme determinà l'ascensió dels radicals al poder, Clemenceau fou elegit senador pel Var (1902). Fou ministre de l'interior (1906) i president del consell (1906-09). Durant aquest període rehabilità plenament Dreyfus i continuà la política de separació de l'església i l'estat; també reprimí amb energia diverses vagues, la qual cosa l'enemistà amb els socialistes. El 1910 se separà del partit radical. Durant la Primera Guerra Mundial propugnà la concentració de tots els recursos nacionals en l'esforç bèl·lic. Pel novembre del 1917 fou designat cap de govern; restablí la disciplina a l'exèrcit i la moral de victòria. En el tractat de Versalles (1919) féu incloure les clàusules d'ocupació del Rin i d'indemnitzacions de guerra i es negà a prendre en consideració cap reivindicació catalana. En ésser derrotat en l'elecció per a president de la República (1920), es retirà de la política.

Orlando, Vittorio Emanuele (1860-1952)

Jurista i polític italià. Professor de dret constitucional, públic i administratiu a Mòdena, Messina, Palerm i Roma, escriví moltes obres jurídiques, de les quals cal destacar *Principi di diritto costituzionale* (1889), *Principi di diritto amministrativo* (1890), obres fonamentals, traduïdes a diverses llengües. Polític liberal, ocupà diferents càrrecs de govern, fins a ésser primer ministre després de Caporetto (1917-19). Intervingué en el tractat de

	Versalles (1919), on defensà els interessos italians. Retirat de la vida pública durant el feixisme, hi retornà el 1944, any en què reprengué la càtedra i esdevingué senador. Nicolau II de Rússia (1868-1918) Tsar de Rússia (1894-1917), successor d'Alexandre III. Fou un home de caràcter feble i indecís, molt influït per la seva muller, Alexandra F'odorovna. Presidí els darrers anys del tsarisme. Procurà de mantenir l'autocràcia. Els grans esdeveniments del seu regnat —sota el qual prosseguí la industrialització del país— foren la guerra russo-japonesa, el diumenge roig de Peterburg (22 de gener de 1905), els intents de liberalització del règim, l'entrada de Rússia a la guerra, el 1914, i els desastres militars, que provocaren l'enderrocament del tsarisme. Durant la darrera part del regnat de Nicolau tingué una gran influència a la cort <i>Rasputin</i>. Pel març del 1917 fou obligat a abdicar —en el seu germà, el gran duc Miquel, que no acceptà de regnar—. Detingut a Carskoje Selo pel setembre del 1917, fou traslladat a Tobolsk (Sibèria) i després (abril del 1918) a Jekaterinburg, a l'Ural, on fou assassinat —a la casa Ipatev— pels seus guardians, juntament amb la seva muller i els seus fills, el 17 de juliol. Els cadàvers foren cremats.
Militars del bàndol dels Aliats.	Joffre, Josep (1852-1931) Militar. Fill de pagesos, estudià al col·legi de Perpinyà i, a partir del 1869, a l'École Polytechnique. Participà en la defensa de París el 1870, i després treballà en diverses places fortificades (del 1883 al 1885 residí a Montlluís i a Vilafranca de Conflent) i anà a les colònies: Tonquín, Sudan i Madagascar. Fou ascendit a general de brigada el 1902, i a cap d'estat major general de l'exèrcit i vice-president del consell superior de la guerra el 1911. Quan esclatà la guerra, el 2 d'agost de 1914, acabava un pla de mobilització general i de concentració (pla XVII) i comandava els exèrcits del Nord i del Nord-est. Organitzà la retirada estratègica i una línia de resistència al nord de París, on guanyà la batalla del Marne (6-13 de setembre), que salvà la capital francesa i el país. Resistí els alemanys, que intentaren aleshores de tallar el front amb la famosa <i>cursa cap al mar</i>. Nomenat comandant en cap de tots els exèrcits francesos el 2 de desembre de 1915, s'imposà entre els generals aliats. Després de l'atac de Verdun pels alemanys, dirigí l'ofensiva victoriosa del riu Somme (juliol-octubre del 1916). Substituït per Nivelle pel desembre del 1916, fou fet mariscal de França i enviat a Amèrica el 1917, per tal de preparar l'engatjament dels Estats Units, i al Japó, després de la guerra. Pòstumament foren publicats dos volums seus de <i>Mémoires</i> (1932). El 1918 havia entrat a l'Académie Française. Al Rosselló els intel·lectuals i poetes han celebrat repetidament <i>el nostre Joffre</i>. El seu retorn a Perpinyà el 1919 fou saludat per una delegació en la qual hi havia A.Guimerà, I.Iglésies, S.Rusiñol, Puig i Cadafalch, J.M.Roca, E.Morera, M.Utrillo, R.Casas, etc. A la primavera del 1920 la seva recepció a Barcelona, on presidí els jocs florals (la reina dels quals fou la seva muller), provocà importants desordres. Parlava català, però ha deixat poca cosa en la seva llengua.

Pétain, Henri-Philippe-Omer (1856-1951)

Militar i estadista francès. Professor a l'Escola de Guerra (1901-10), les seves teories defensives el feren impopular. General als 58 anys, durant la Primera Guerra Mundial participà en l'ofensiva de Champagne (1915) i dirigí la defensa de Verdun (1916), que li valgué ésser considerat heroi nacional. Comandant en cap de l'exèrcit francès (1917) i mariscal (1918), sufocà amb Primo de Rivera la rebel·lió d'Abd el-Krim al Marroc (1925). Ministre de Guerra en el govern dretà de Doumergue (1934) i ambaixador a l'Espanya franquista (1939), després de la desfeta francesa (1940), fou nomenat vice-president i, després, president del Consell de govern. Sol·licitat l'armistici als alemanys, assumí a Vichy les funcions de cap d'estat i després de reunir-se amb Hitler a Montoire (octubre del 1940), col·laborà amb Alemanya i fundà un estat totalitari, sota el lema "Treball, Família, Pàtria". Després dels contactes amb Londres a la fi del 1940 i amb Franco (febrer del 1941), nomenà Laval president del govern (1942). En finir la guerra, reeixí a refugiar-se a Suïssa. Tornà a França per ésser jutjat i, després d'un procés, en el qual observà un mutisme absolut, fou condemnat a mort, pena que li fou commutada per cadena perpètua (1945).

Rennenkampff, Paul (1854-1918)

Militar estonià de l'exèrcit rus. Participà en la guerra russojaponesa (1904-05) com a general i en la Primera Guerra Mundial comandant el primer exèrcit. Derrotat per Hindenburg als llacs Mazurians (1914), fou destituït. No acceptà de formar part de l'exèrcit bolxevic i fou afusellat.

Foch, Ferdinand (1851-1929)

Militar francès. El 1907 fou nomenat general i director de l'École Supérieure de Guerre. En començar la Primera Guerra Mundial fou designat cap del novè exèrcit, deturà l'ofensiva alemanya del Marne a Saint-Gond i com a ajudant de Joffre defensà Jeper. Cap dels exèrcits del nord (1915), dirigí les ofensives d'Artois. Lluità a la batalla del Somme (1916), molt dura a causa de la caiguda de Joffre i de la seva. Nomenat cap d'estat major per Pétain (1917) i generalíssim dels exèrcits aliats al front occidental (març del 1918), amb la victòria del Marne ascendí a mariscal (juliol). Negocià l'armistici i en supervisà l'aplicació.

Cadorna, Luigi (1850-1928)

Mariscal italià, fill del general Raffaele Cadorna (1815-97), que tingué un paper destacat en les guerres del Risorgimento, de Crimea. El 1914 fou nomenat cap de l'estat major i reorganitzà l'exèrcit. El 1915, en entrar Itàlia a la Primera Guerra Mundial, dirigí el front d'Àustria: deturà l'ofensiva austríaca al Trentino i ocupà Gorizia (1916); però, a causa de la desfeta al front de l'Isonzo (batalla de Caporetto, 1917), fou traslladat al comitè interaliat a Versalles, i el 1918 es retirà de l'exèrcit.

Altres personatges.**Francesc Ferran d'Àustria-Este (1863-1914)**

Arxiduc d'Àustria i cap de la casa ducal dels Este de Mòdena. Fill de l'arxiduc Carles Lluís i nebot de l'emperador Francesc Josep I. Intentà de salvar l'estat austro-hongarès mitjançant una organització «trialista» que, tot associant Croàcia, Bòsnia, Dalmàcia i Eslovènia, vinculés el nou estat iugoslau a Àustria-Hongria i reforçés l'autoritat de la monarquia i de l'Església. Més tard planejà una divisió federalista segons les fronteres lingüístiques, però tornà novament al dualisme. Quan el 1914 anà a Bòsnia per dirigir unes

maniobres militars, fou assassinat per un estudiant serbi (28 de juny), incident que preludià l'esclat de la Primera Guerra Mundial.

Pius X (1835-1914)

Nom que adoptà Giuseppe Sarto en esdevenir papa (1903-14). De família humil, fou ordenat de sacerdot (1858) i exercí els oficis de vicari i rector. Designat bisbe de Màntua (1884), patriarca de Venècia i cardenal (1894), fou elegit papa després que Àustria posà el veto al cardenal Rampolla, considerat francòfil. Tingué com a secretari d'Estat Rafael *Merry del Val*. Dedicà preferentment els seus esforços a l'interior de l'Església: decrets sobre la música sagrada (1903), sobre la comunió freqüent (1905) i la dels nens (1910), reforma dels llibres litúrgics (1911), reorganització de la cúria (1908), creació de l'*Acta Sanctae Sedis*, òrgan oficial de la Santa Seu (1909), i formació de la Comissió per a la codificació del Dret Canònic (1904). En el camp del magisteri, es destaca la condemna del *modernisme* amb el decret *Lamentabili* i la butlla expositiva *Pascendi* (1907), que determina l'enduriment doctrinal davant les actituds obertes a les noves formes de pensament. Una actitud semblant manifestà contra l'*Opera dei Congressi*, que dissolgué, substituint-la per l'*Azione popolare cristiana*, molt més vinculada a la jerarquia. Intentà, sense èxit, de frenar la Primera Guerra Mundial (al·locució del 2 d'agost de 1914). Fou canonitzat per Pius XII (1954).

Benet XV (1854-1922)

Nom que adoptà *Giacomo Della Chiesa* en esdevenir papa (1914-22). Es doctorà en dret a Gènova i començà els estudis de teologia a la Universitat Gregoriana de Roma. Ordenat prevere el 1878, passà a l'Accademia dei Nobili Ecclesiastici. Fou secretari del nunci Mariano Rampolla a Madrid (1883-87). Passà a ajudar aquest a la secretaria d'estat, i el 1901 n'esdevingué substituït. Pius X el nomenà arquebisbe de Bolonya el 1907, i cardenal el 1914. La seva elecció com a papa, tot just esclatada la Primera Guerra Mundial, fou tant pels seus dots diplomàtics com pel desig del col·legi cardenalici de superar l'integrisme prevalent els anys anteriors. A l'encíclica *Ad beatissimi* del novembre del 1914 examinà lúcidament les causes de la guerra, en la qual mantingué una neutralitat que desplaçà a ambdues bandes bel·ligerants. Procurà el bé dels presoners, sense distinció de llur confessió religiosa, i s'esforçà a favor de la pau, amb l'ajut del seu secretari d'estat, cardenal Pietro Gasparri: el document *Dès le début* d'agost del 1917 és tot un programa doctrinal amb vista a un armistici. Itàlia s'oposà a la presència de la Santa Seu a la conferència de la pau. La guerra féu veure a Benet XV la conveniència de resoldre la qüestió *romana* per tal d'assolir una plena independència d'actuació. El 1919 alçà la prohibició als catòlics italians d'intervenir com a tals a la vida política del regne, afavorí Don Sturzo en la creació del Partito Popolare (origen de la democràcia cristiana) i inicià els primers passos concrets envers una conciliació amb Itàlia per mitjà del seu enviat a París, Cerretti, que s'entrevistà amb aquest fi amb Vittorio E. Orlando, quan aquell havia estat tramès a França per tal d'assegurar la sort de les missions catòliques a les antigues colònies alemanyes. La seva encíclica *Maximum illud* del 30 de novembre de 1919 és una fita en la història de les missions. Dos anys abans promulgà el *Codex iuris canonici*, preparat per Gasparri ja des del pontificat anterior, i creà la Congregació per a l'Església Oriental (1917) i l'Institut per als Estudis Orientals (1917). Home

universitari, erigí la nova Congregació de Seminaris i Universitats. Diplomàtic, establí novament relacions oficials amb Portugal i amb França, i les inicià amb els nous estats sorgits del desmembrament de l'imperi austríac.